

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Навчально-науковий інститут права та психології
Кафедра економіко-правових дисциплін**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор НАВС
полковник поліції

Станіслав ГУСАРЄВ

19.12.2024

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

Статус дисципліни	вибіркова
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти	бакалавр
Форми здобуття вищої освіти	денна
Мова викладання	українська
Форма підсумкового контролю	залік

Київ – 2024

Розробники:

Ганна КОЗАЧЕНКО, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіко-правових дисциплін

Анатолій ФАЇЗОВ, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіко-правових дисциплін

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри економіко-правових дисциплін від 05 грудня 2024 року, протокол № 7

Завідувач кафедри
економіко-правових дисциплін

Анатолій ФАЇЗОВ

Схвалено науково-методичною радою НАВС
Протокол від «19» грудня 2024 року № 11.

Голова науково-методичної ради **Станіслав ГУСАРЄВ**

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток __)

протокол засідання кафедри
від __.____. 20__ № __

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради
від __.____. 20__ № __

Голова НМР

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток __)

протокол засідання кафедри
від __.____. 20__ № __

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради
від __.____. 20__ № __

Голова НМР

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток __)

протокол засідання кафедри
від __.____. 20__ № __

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради
від __.____. 20__ № __

Голова НМР

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предмет вивчення навчальної дисципліни «Основи ринкової економіки» – діяльність елементів та інститутів ринкової системи, її структури та інфраструктури, які вже сформувалися як взаємопов'язані компоненти на ринках природних ресурсів, капіталів та робочої сили.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Основи ринкової економіки» є: досягнення повного та глибокого розуміння здобувачами вищої освіти особливостей дії ринкового механізму та його елементів; структурної побудови різних видів ринків, проблем і суперечностей при досягненні на них економічної рівноваги; формування економічної свідомості та економічної культури; системного уявлення про механізм функціонування ринкової економіки та її інститутів.

Завданнями вивчення дисципліни «Основи ринкової економіки» є: вивчення та осмислення теоретичних аспектів сучасної ринкової системи господарювання;

розуміння закономірностей функціонування ринкового механізму, його сутності та особливостей взаємодії його структурних елементів;

набуття знань щодо формування економічної рівноваги на різних видах ринків;

набуття навичок використання інструментарію аналізу явищ і процесів на макрорівні ринкової системи;

сприяння підготовці висококваліфікованих фахівців, які б володіли базовими знаннями щодо особливостей дії законів ринкової економіки, практичними навичками аналізу проблем та суперечностей її функціонування.

Пререквізити: історія держави та права.

Постреквізити: адміністративне право, філософія сталого розвитку.

Компетентності відповідно до освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність» першого (бакалаврського) рівня галузі знань 26 Цивільна безпека спеціальності 262 Правоохоронна діяльність:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК3. Здатність до критичного мислення та системного аналізу правових явищ

СК10. Здатність до аналізу та оцінки причин, умов та факторів, що впливають на вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень

Результати навчання

РН1. Розуміти історичний, соціальний, економічний, технологічний і культурний контексти розвитку правоохоронної діяльності.

Знання, уміння, навички

знання сутності сучасної ринкової економіки та механізму її функціонування, категоріально-понятійного апарату навчальної дисципліни, структури та інфраструктури сучасного ринку;

вміння орієнтуватися в особливостях ринкової системи господарювання,

проблемних аспектах ринків капіталів, природних ресурсів та праці;
 навички тлумачення ситуацій, що складаються у ринкових відносинах між учасниками ринкової економіки.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни			
	денна форма здобуття вищої освіти		заочна форма здобуття вищої освіти	
	д/б	кcf	д/б	кcf
Кількість кредитів ECTS – 4	Рік підготовки			
		1		
	Семестр			
		2		
Загальна кількість годин – 120	Лекції			
		20		
	Семінарські заняття			
		22		
	Практичні заняття			
		22		
	Самостійна робота			
		56		
	Вид контролю			
		залік		

3. Тематичний план (денна форма навчання, за кошти фізичних та/або юридичних осіб)

№ з/п	Назва теми	Нормативний обсяг годин	з них				
			Усього годин з викладачем	з них			самостійна робота
				лекції	семінарські заняття	практичні заняття	
1	Тема 1. Економічні засади суспільних відносин	12	6	2	2	2	6
2	Тема 2. Ринкова система: принципи організації та функціонування	12	6	2	2	2	6
3	Тема 3. Механізм ринкового ціноутворення та регулювання попиту і пропозиції	12	6	2	2	2	6
4	Тема 4. Інституційна та об'єктно-суб'єктна структура ринкової системи	12	6	2	2	2	6
5	Тема 5. Економічна нестабільність та її вплив на стан суспільства	12	6	2	2	2	6
6	Тема 6. Механізми інфраструктурного забезпечення функціонування ринку	12	6	2	2	2	6
7	Тема 7. Підприємництво як рушійна сила ринкової системи	12	6	2	2	2	6
8	Тема 8. Витрати виробництва та дохідність як показники ефективності підприємництва	12	10	2	4	4	2
9	Тема 9. Принципові засади та інституційні механізми державного регулювання економіки	12	6	2	2	2	6
10	Тема 10. Функціонування національної економічної системи в умовах воєнного часу	12	6	2	2	2	6
	Усього годин:	120	64	20	22	22	56
Підсумковий контроль: залік							

4. Плани семінарських і практичних занять

*Денна форма навчання,
за кошти фізичних та/або юридичних осіб*

Тема 1. Економічні засади суспільних відносин – 4 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Ринкова економіка: основні ознаки та характеристики
2. Суб'єкти ринкової економіки
3. Держава як суб'єкт ринкової економіки
4. Моделі ринкової економіки

Навчальні питання та завдання до практичного заняття

1. Основні принципи ринкової економіки
2. Функції суб'єктів ринкової економіки
3. Порівняльна характеристику різних моделей ринкової економіки

Завдання 1

Заповніть таблицю, вказавши основні характеристики різних моделей ринкової економіки:

Назва моделі	Основні характеристики
Американська модель	
Японська модель	
Німецька модель	
Шведська модель	
Французька модель	
Китайська модель	

Завдання 2

Заповніть таблицю, вказавши основні характеристики різних моделей ринкової економіки:

Назва критерію	Моделі ринкової економіки		
	Соціально-орієнтована	Ліберальна економіка	Корпоративна економіка
Ціль державного регулювання			
Частка державного сектору			
Приклади країн			

Завдання 3

Опрацюйте характеристики різних ринків та заповніть таблицю, обравши ті, що характерні для певних його моделей:

Назва моделі	Характеристика
	Втручання держави в економіку має обмежуватися лише створенням сприятливих умов для розвитку приватного сектору й активізації ринкових важелів, тобто забезпеченням правил гри на ринку та проведенням відповідної бюджетної і податкової політики
	Необхідність оптимального поєднання децентралізму й централізму, планування й ринку, індивідуальних і колективних форм власності для поступової трансформації капіталістичної в систему демократичного соціалізму
	До цієї моделі можна віднести економічну систему в Японії
	Модель характерна для економічної системи США
	У сучасному суспільстві забезпечується раціональна взаємодія державного й приватного секторів економіки, упроваджуються системи макроекономічного планування, програмування та прогнозування, відбувається переорієнтація приватного сектору економіки на вирішення соціальних проблем
	Розвинені системи соціального захисту, високий рівень перерозподілу доходів
	Мінімальна роль держави в соціальному захисті
	Основне завдання уряду – підтримання конкуренції та поширення антимонопольної політики

Завдання 4

Усі сучасні моделі ринкової економіки мають суспільну мету: досягнення стабільного економічного розвитку та соціальних гарантій. Якими специфічними методами досягають цієї мети в кожній моделі? Зафіксуйте відповіді заповнивши таблицю:

Назва моделі	Методи досягнення цілей економічного розвитку
Американська модель	
Японська модель	
Німецька модель	
Шведська модель	
Французька модель	
Китайська модель	

Завдання 5

Визначте принципи субординації особистих, колективних і суспільних інтересів для економічних систем: а) ринкової системи досконалої конкуренції; б) монополістичної ринкової системи; в) командно-

адміністративної економіки; г) соціально орієнтованої ринкової економіки:

- 1) що вигідно для «Форд Моторз корпорейшен», те вигідно і для США;
- 2) «невидимої руки» А. Сміта;
- 3) оптимальне поєднання тріади інтересів з пріоритетом особистого інтересу споживача;
- 4) що вигідно суспільству, те вигідно колективу і кожному працівнику.

Тема 2. Ринкова система: принципи організації та функціонування – 4 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Сутність ринку як саморегульованої системи: ознаки, функції та роль у забезпеченні суспільного добробуту
2. Характеристика сучасних моделей ринку: вільна конкуренція, олігополія та монополія
3. Ризики монополізації ринку для правопорядку та економічної безпеки держави
4. Роль конкуренції у забезпеченні ефективності ринкової системи

Навчальні питання та завдання до практичного заняття

1. Аналіз ринкових структур та правовий режим їх функціонування
2. Аналіз методів добросовісної та недобросовісної конкуренції
3. Межі державного втручання до функціонування ринкової системи

Завдання 1

Вибудуйте логічну схему з перерахованих нижче понять (поставити 1,2,3 і т.д.): ринкова економіка; економічне відокремлення виробників; товарне виробництво; вільний обмін ресурсами; натуральне господарство; суспільний поділ праці.

Завдання 2

Компанія «А» випустила на ринок миючий засіб у пакуванні, яке за кольором, шрифтом та графічним дизайном майже ідентичне пакуванню відомого бренду компанії «Б». Окрім цього у рекламних листівках компанія «А» вказала, що товар конкурента містить шкідливі домішки, не надаючи жодних експертних підтверджень.

Запитання

Які ознаки недобросовісної конкуренції ви вбачаєте в цій ситуації?

Які правові наслідки чекають на компанію «А»?

До яких державних органів має звернутися компанія «Б» за захистом?

Завдання 3

В умовах надзвичайної ситуації (наприклад, дефіцит палива або пандемія) група підприємців домовилася одночасно підняти ціни на товари першої необхідності у 5 разів, не маючи на те об'єктивних економічних підстав (витрати на виробництво не змінилися).

Запитання

Чи є така поведінка проявом «вільного ринку»?

Як класифікувати такі дії з точки зору антимонопольного законодавства

(картельна змова)?

Які важелі впливу має держава для припинення таких зловживань?

Завдання 4

Великі фірми, здійснюючи конкурентну боротьбу на своєму сегменті ринку, можуть на певний строк знизити ціну на свою продукцію. Пояснити, яка мета подібних акцій?

Завдання 5

Інколи в Україні використовується монополюю високі та монополюю низькі ціни на продукцію. Таке явище називають «ножицями цін». У яких галузях економіки України застосовується такий підхід і якій формі монополій це відповідає?

Завдання 6

Відомо, що монополія – антипод конкуренції. Водночас існує монополістична конкуренція. Чи немає тут суперечності? Пояснити, чому цей вид конкуренції дістав таку назву.

Завдання 7

Існує така думка: «Якщо олігополії хочуть конкурувати, вони мають знижувати ціни, а не витратити великі гроші на рекламу та стимулювання збуту». Чи можна погодитись із таким твердженням? Обґрунтувати відповідь.

Завдання 8

На одному з підприємств виробляється одна з модифікацій мобільного телефону, який користується попитом на ринку. Чи існує тут монополізм? Чи буде така монополія заважати конкуренції?

Завдання 9

Наведіть приклади монополій, олігополій, чистої конкуренції. Поясніть, які переваги і вигоди отримують учасники ринку за різних конкурентних умов?

Завдання 10

Наведіть приклади підприємств-монополістів в економіці України. Підготуйте доповідь про їхню діяльність.

Тема 3. Механізм ринкового ціноутворення та регулювання попиту і пропозиції – 4 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Попит в ринковій економіці як її рушійна сила. Закон попиту
2. Функції, носії та обсяг ринкового попиту, чинники та нецінові детермінанти його формування
3. Значення пропозиції в ринковій економіці. Закон пропозиції
4. Функції, виконавці та обсяг ринкової пропозиції. Чинники формування пропозиції та нецінові детермінанти впливу на пропозицію
5. Ринкова рівновага: поняття, умови виникнення, чинники порушення та його наслідки

Навчальні питання та завдання до практичного заняття

1. Ціна в ринковій економіці: значення та функції

2. Механізм ціноутворення в ринковій економіці. Роль держави в дії ринкового механізму ціноутворення, в регулюванні попиту і пропозиції
3. Чинники впливу на ефективність механізму ціноутворення в ринковій економіці
4. Еластичність як характеристика попиту та пропозиції в ринковій економіці

Завдання 1

Визначте, як вплинуть на пропозицію йогурту наступні події (при інших рівних умовах): 1) у місті збільшилось число поцінювачів йогурту; 2) ціни на ацидофілін несподівано зросли; 3) подорожчали фрукти, які використовуються як наповнювач при виробництві йогурту; 4) місцева адміністрація ввела дотації на виробництво йогурту; 5) міська влада закупила новітні технології з виготовлення йогурту для місцевих молокозаводів.

Завдання 2

Визначити рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажу, якщо функція попиту та пропозиції на даний товар: $Q_d = 7 - P$; $Q_s = -5 + 2P$, де Q_d і Q_s – відповідно обсяг попиту і пропозиції, тис. шт./р.; P – ціна, грн.

Завдання 3

Передбачається, що на товар установлена фіксована ціна на рівні 30 тис. грн/од. за одиницю. Визначити обсяг продажу і обсяг попиту, якщо функція попиту та пропозиції на даний товар має такий вигляд: $Q_d = 7 - P$; $Q_s = -5 + 2P$.

Завдання 4

Функція попиту має вигляд: $Q_d = 36 - 5P$, функція пропозиції: $Q_s = 17P - 8$. Знайдіть рівноважну ціну й рівноважний обсяг продажів. Як зміниться попит і пропозиція, якщо ціна встановиться на рівні 4 грн.? Що відбудеться з обсягом попиту й пропозиції, якщо ціна встановиться на рівні 1 грн.?

Завдання 5

З допомогою побудови графіків проаналізуйте, як зміняться параметри ринкової рівноваги на ринку певного товару, якщо водночас відбувається зростання доходів населення і впровадження у виробництві даного товару новітніх технологій.

Завдання 6

Денний попит і пропозиція дитячих спортивних костюмів на певному регіональному ринку відповідно мають функції: $Q_d = 6000 - 20P$; $Q_s = 3000 + 40P$. Визначте рівноважну ціну і обсяг продажу костюмів. Уряд, з метою захисту споживачів, прийняв рішення про обов'язкове зниження цін на всі товари дитячого асортименту на 20%. Проаналізуйте, якими будуть наслідки цього рішення для наведеного регіонального ринку дитячих спортивних костюмів.

Завдання 7

Суб'єкт господарювання продав 800 од. товару за ціною 50 грн. од. Після підвищення ціни до рівня 75 грн. од. обсяг попиту скоротився до 600 од. Визначте коефіцієнт цінової еластичності попиту і накресліть відповідний графік.

Завдання 8

Ціна комплексу меблів у даному році складає 500 тис. грн., а у минулому – 47000 грн. За цей час обсяг пропозиції зріс з 1700 од. до 2000 од. комплектів. Визначте коефіцієнт еластичності пропозиції за ціною, накресліть відповідний графік.

Завдання 9

Якщо зменшення ціни на товар на 1% веде до збільшення обсягу попиту на нього на 2%, то яка в цьому випадку еластичність попиту?

Тема 4. Інституційна та об'єктно-суб'єктна структура ринкової системи – 4 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Типологія ринкових структур та класифікація видів сучасних ринків
2. Функціональна характеристика ринку споживчих товарів і послуг як первинної ланки економічної системи
3. Механізм функціонування ринку капіталу: інвестиційний та фінансовий аспекти.
4. Особливості ринку праці та специфіка формування попиту і пропозиції робочої сили

Навчальні питання та завдання до практичного заняття

1. Формування попиту на споживчі товари та послуги
2. Суб'єкти ринку споживчих товарів та послуг
3. Формування попиту на кредитні ресурси
4. Суб'єкти ринку кредитних ресурсів
5. Формування попиту на працю

Завдання 1

Кондитерська фабрика «Світанок» планує вийти з новою маркою карамелі на ринок певного регіону.

Визначте місткість ринку методом ланцюгових підстановок, якщо відомі такі дані:

чисельність населення регіону $n = 28\,700$ осіб;

середньомісячний дохід на душу населення $D = 17000$ грн/особу;

питома вага коштів, що їх витрачають з отриманого доходу на продукти харчування, $K1 = 32\%$;

питома вага коштів, що їх витрачають на кондитерські вироби, $K2 = 5\%$ із суми, яку описує коефіцієнт $K1$;

питома вага коштів, що їх витрачають на цукерки, $K3 = 47\%$ із суми, яка визначається коефіцієнтом $K2$;

питома вага коштів, що їх витрачають на карамельні цукерки, $K4 = 25\%$ із суми, яку визначає коефіцієнт $K3$.

Завдання 2

У деяких країнах, наприклад, у США, оцінка людей при прийомі на роботу і підвищенні по службі ґрунтується головним чином на їхній здатності виконувати роботу. Це, звичайно, не означає, що в США відсутня дискримінація

по статі, расі або релігії. Але компетентність цінується настільки високо, що навіть законодавчі і правові дії останніх років спрямовані на те, щоб зробити настільки високу оцінку ділових якостей суспільною нормою.

Однак дана оцінка далека від універсальності.

У багатьох культурах компетентність знаходиться на другому місці, і переконаність у тому, що якийсь інший критерій може бути першим компетентності, має такий же вплив в цих культурах, як віра в компетентність в США.

Запитання

Чи може існуюча ситуація на ринку США вплинути на зміну поведінки споживачів при купівлі товарів та послуг?

Що саме може бути відмітним при прийнятті рішення про купівлю у США та інших країнах, де компетентність не постає на перше місце?

Які ще критерії, крім компетентності, можна поставити на перше місце при прийнятті людей на роботу і як це буде впливати на алгоритм ухвалення рішення при купівлі товарів чи послуг?

Завдання 3

На основі наведеного переліку цінних паперів (акції, облігації ОВДП, векселі, інвестиційні сертифікати), потрібно розділити їх за видами доходу (фіксований/змінний), терміном (строковий/безстроковий) та емітентами.

Завдання 4

Визначте курсову ціну акції номінальною вартістю 1 000 дол. на фондовій біржі, якщо ця акція приносить річний дивіденд величиною 200 дол., а банківська процентна ставка по строкових вкладах дорівнює 10%.

Завдання 5

Охарактеризуйте економічну ситуацію в країні, якщо: 1) індекс фондової біржі не змінюється; 2) біржовий індекс стрімко зростає; 3) біржовий індекс стрімко знижується.

Тема 5. Економічна нестабільність та її вплив на стан суспільства - 4 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Циклічність економіки: поняття, форма прояву
2. Фази економічного циклу: загальна характеристика, ознаки та наслідки
3. Види економічних циклів
4. Криза економічного циклу як фаза можливостей та підстава розвитку економіки
5. Заходи антикризової політики держави

Навчальні питання та завдання до практичного заняття

1. Інфляція: зміст поняття та форми прояву. Інфляція як невидимий податок на доходи населення
2. Соціально-економічні наслідки інфляції для різних верств населення
3. Заходи держави з антиінфляційного регулювання

4. Види безробіття та їх соціально-правові наслідки

5. Заходи держави з додання безробіття в країні

Завдання 1

Поясніть різницю між інфляцією попиту та інфляцією витрат. Яка з них частіше провокує тінізацію економіки?

Завдання 2

Номінальна заробітна плата працівника у 2025 році становила 20 000 грн. За рік рівень інфляції в країні очікується в 15%, а номінальна зарплата має зрости на 10%.

Обчисліть індекс реальної заробітної плати.

Визначте, на скільки відсотків змінився реальний дохід (купівельна спроможність).

Завдання 3

В умовах стрімкої інфляції (2% на тиждень) мережа аптек підняла ціни на життєво необхідні ліки на 80%, пояснюючи це очікуванням ще більшого знецінення гривні та зростанням витрат на логістику. Населення почало масові протести біля офісу компанії.

Запитання

Чи є дії мережі аптек порушенням антимонопольного законодавства в умовах інфляційного тиску?

Які повноваження мають правоохоронні органи щодо контролю за ціноутворенням на соціально значущі товари?

Завдання 4

Через високу інфляцію та нестабільність національної валюти підприємці масово переходять на розрахунки в доларах США без відображення операцій у бухгалтерському обліку («чорна готівка»).

Запитання

Проаналізуйте, як інфляція стимулює ухилення від сплати податків.

Які загрози для економічної безпеки держави створює така «доларизація» економіки?

Завдання 5

Розрізняють такі види інфляції:

повзучу інфляцію, що характеризується прискореним зростанням маси грошей в обороті без помітного підвищення чи з незначним зростанням цін;

помірну, відкриту інфляцію, яка проявляється у прискоренні знецінення грошей у формі зростання цін;

галопуючу інфляцію, коли ціни зростають майже вдвічі;

гіперінфляцію, що характеризується надзвичайно високими темпами зростання цін.

Назвіть вид інфляції, якщо:

ціни зросли до 100% на рік;

зростання цін коливається в межах 5–10% на рік;

темпи зростання цін надзвичайно високі, більш як 100% на рік;

зростанням цін коливається в межах до 5% на рік.

Завдання 6

Розрахуйте загальний рівень безробіття в економіці, якщо кількість працюючих складає 90 млн. осіб, а число безробітних – 10 млн. осіб. Визначте яким буде рівень безробіття, якщо згодом втратили роботу ще 500 тис. осіб, а 1 млн. безробітних припинили пошуки роботи (перестали реєструватись на біржі праці)

Завдання 7

Робоча сила в країні складає 20 млн. осіб. Протягом тривалого часу природне безробіття тут було на рівні 5%. В яких випадках в країні існувала повна зайнятість, якщо протягом кількох років число безробітних змінювалось таким чином: 1-й рік – 1,2 млн., 2-й рік – 1 млн., 3-й рік – 860 тис, 4-й рік – 980 тис. 5-й рік – 1,22 млн. ?

Тема 6. Механізми інфраструктурного забезпечення функціонування ринку – 4 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Інфраструктура ринку: поняття, функції, особливості інфраструктурних процесів на ринках різних видів
2. Структурна характеристика ключових елементів ринкової інфраструктури
3. Організація та механізми посередництва на ринках різних видів
4. Ринкова інфраструктура в економіці України: стан, особливості, проблемні аспекти

Навчальні питання та завдання до практичного заняття

1. Банківські установи як фундамент сучасної інфраструктури ринку. Особливості банківської діяльності
2. Сегмент: специфіка послуг та операційна діяльність
3. Основні відмітності в діяльності банків та небанківських фінансових установ

Завдання 1

За умовами кредитного договору ставка простих відсотків за перший місяць користування кредитом дорівнює 17 % річних, а з кожним наступним місяцем збільшується на 3%.

Визначте суму відсотків за кредит у розмірі 20 тис грн, взятий на 9 місяців.

Завдання 2

Користуючись сайтом НБУ, знайдіть перелік системно важливих банків України. Поясніть, чому держава приділяє їм особливу увагу.

Завдання 3

Громадянин П. звернувся до банку за споживчим кредитом у розмірі 100 000 грн на купівлю побутової техніки.

Дані:

Офіційна зарплата: 20 000 грн/міс. Наявні зобов'язання: виплата за автокредитом (7 000 грн/міс) та ліміт по кредитній картці іншого банку (використано 15 000 грн, щомісячний платіж — 1 500 грн). Запитуваний кредит передбачає платіж 4 500 грн/міс.

Розрахуйте коефіцієнт DTI (Debt-to-Income – відношення боргу до доходу). Визначте, чи перевищує він критичну межу (зазвичай 40–50%).

Сформулюйте офіційну причину відмови, спираючись на фінансові показники.

Завдання 4

ФОП звернувся за кредитом «на розвиток бізнесу» (відкриття кав'ярні).

Дані: ФОП зареєстрований лише 2 місяці тому. Бізнес-план відсутній, є лише приблизний кошторис на закупівлю обладнання. Власні кошти підприємця становлять лише 10% від необхідної суми.

Назвіть 3 причини, чому банк вважатиме цей кредит «високоризиковим».

Які додаткові документи або гарантії (застава, порука) міг би вимагати банк, щоб змінити рішення на позитивне?

Сформулюйте відмову з посиланням на невідповідність внутрішній кредитній політиці банку щодо стартапів.

Завдання 5

Клієнт-пенсіонер хоче взяти кредит в банку 50 000 грн на лікування, але не має страховки та додаткового майна.

Знайдіть аргументи «ЗА» (лояльність, соціальна відповідальність).

Аргументуйте відмову (вікові обмеження, ризик неповернення у разі погіршення стану здоров'я).

Випрацюйте компромісне рішення (наприклад, кредит під поруку родичів).

Завдання 6

Клієнт приніс усі документи, має ідеальну історію, але банк миттєво відмовив без пояснення фінансових причин. Під час перевірки виявилось, що дані клієнта збігаються з даними особи, що знаходиться у списку санкцій або має підозрілі операції, пов'язані з відмиванням коштів.

Поясніть право банку не розголошувати конкретну причину відмови в таких випадках.

Який державний орган контролює такі питання?

Тема 7. Підприємництво як рушійна сила ринкової системи – 4 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Суб'єкт господарювання та суб'єкт підприємницької діяльності: відмінності та схожі риси

2. Види підприємництва. Види економічної діяльності. Класифікатор видів економічної діяльності

3. Виробниче, комерційне, фінансове підприємництво. Посередництво як вид економічної діяльності

4. Бар'єри, ризики та загрози в підприємницькій діяльності. Чинники стримування розвитку підприємництва в сучасних умовах

Навчальні питання та завдання до практичного заняття

1. Правові та організаційні засади державної реєстрації суб'єктів господарювання

2. Інституційні механізми реорганізації, санації та припинення діяльності

підприємств

3. Ліцензування окремих видів підприємницької діяльності. Правові підстави ліцензування

Завдання 1

Під час щорічних соціопитувань студентської молоді виявилось, що 60% студентів-першокурсників мріють стати підприємцями. На другому курсі число бажаючих знизилось до 30%, на третьому і четвертому – до 20%. На п'ятому – переважна більшість хотіла б знайти роботу з гарантованим доходом і лише 15% не змінили своїх первісних уподобань. Як ви можете пояснити скорочення кількості бажаючих стати підприємцями ?

Завдання 2

Уявіть, що ви працюєте на тракторному заводі, у медичному закладі, або інформаційному центрі. Спробуйте сформулювати виробничу функцію кожного підприємства.

Завдання 3

Ви працюєте в приватному стоматологічному кабінеті, в продуктовому магазині або у банківській установі. Визначте до якого виду підприємництва можна віднести перераховані підприємства?

Завдання 4

Які із перерахованих видів економічної діяльності можна віднести до підприємницької:

- 1) виробництво продуктів на дачній ділянці для власного споживання;
- 2) ремонт квартири власними силами;
- 3) спекуляція цінними паперами,
- 4) торгівля алкогольними напоями і тютюновими виробами;
- 5) надання безоплатної послуги по перевезенню вантажів чи пасажирів;
- 6) управління виробництвом найманим менеджером ?

Поясніть Ваш вибір.

Завдання 5

Заповніть таблицю, провівши класифікацію підприємств за організаційно –правовою ознакою, а також визначте їх переваги та недоліки.

Види підприємств	Переваги	Недоліки
За організаційно-правовою формою 1) 2)...		

Завдання 6

Заповніть таблицю, провівши класифікацію підприємств за ознакою власності, а також визначте їх переваги та недоліки.

Види підприємств	Переваги	Недоліки
За формою власності 1) 2)....		

Завдання 7

Поясніть відмінність понять «комерційна діяльність» і «підприємницька діяльність».

Завдання 8

Двоє друзів хочуть відкрити ІТ-компанію (розробка ПЗ). Вони планують великі інвестиції, участь у тендерах та хочуть мати можливість залучити інвестора в майбутньому. Яку організаційно-правову форму (ФОП чи ТОВ) краще обрати? Обґрунтуйте вибір.

Завдання 9

Що, на Вашу думку, становить основу у боротьбі з протиправним заволодінням майном юридичних осіб?

Виберіть відповідь та обґрунтуйте її вибір. 1) удосконалення правової бази протидії захопленням майна; 2) залучення до відповідальності самих рейдерів; 3) поліпшення роботи слідчих, правоохоронних і судових органів, усунення деформацій в кадровій політиці в правоохоронних органах; 5) повніше використання можливостей чинного кримінального законодавства, виявлення і надання правильної оцінки наявним ознакам усіх скоєних злочинів, а також доведення їх до логічного кінця; 6) встановлення жорсткого контролю за суддями, адже суди є головними і «остаточними» інстанціями, які встановлюють законність об'єкта володіння; 7) удосконалення механізмів протидії рейдерству на підприємствах.

Тема 8. Витрати виробництва та дохідність як показники ефективності підприємництва – 6 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Поточні та інвестиційні, зовнішні та внутрішні витрати суб'єкта підприємницької діяльності
2. Головні показники результату діяльності суб'єкта підприємництва: дохід та прибуток
3. Розрахункові схеми та джерела інформації про величину доходу та прибутку суб'єкта підприємництва
4. Розподіл доходу суб'єкта підприємництва
5. Розподіл та використання прибутку суб'єкта підприємництва

Навчальні питання та завдання до практичного заняття 1

1. Економічна природа витрат суб'єкта підприємництва та їх класифікація
2. Постійні та змінні витрати суб'єкта підприємництва, чинники впливу на формування та динаміку
3. Собівартість продукції як базовий індикатор ефективності операційної діяльності суб'єкта підприємництва
4. Оцінювання витратомісткості продукції (показник «витрати на 1 грн продукції»)

Завдання 1

Розподіліть наведені витрати підприємства з виробництва меблів на постійні (не залежать від обсягу) та змінні (залежать від обсягу): оренда цеху; деревина (сировина); зарплата адміністрації (оклад); електроенергія для

верстатів; зарплата робітників (відрядна); амортизація обладнання.

Завдання 2

Визначте величину зовнішніх і внутрішніх (неявних) витрат для двох підприємців, які працюють в одній галузі. Відповідно до існуючої у галузі середньої норми прибутку на капітал кожен з них має отримувати нормальний прибуток у розмірі 8 тис. грн. Перший орендує приміщення і наймає 10 працівників, транспортуючи продукцію та сировину власними коштами. Другий працює у власному приміщенні, але окрім 10 робітників, наймає менеджера. Витрати на придбання ресурсів такі:

Вартість сировини	80 тис. грн.
Вартість енергії та палива	30 тис. грн.
Орендна плата	10 тис. грн.
Зарплата найманих працівників	300 тис. грн.
Зарплата менеджера	35 тис. грн.
Вартість устаткування та обладнання	400 тис. грн.
Транспортні витрати	7 тис. грн.

Завдання 3

Витрати підприємства на утримання виробничих приміщень, машин і обладнання склали 600 тис. грн. на рік, орендна плата і рентні платежі – 40 тис., проценти за кредит – 240 тис., витрати на сировину, матеріали, паливо і електроенергію досягли 2.4 млн. грн., на транспортні послуги – 80 тис. грн., на заробітну плату основним працівникам – 1,44 млн. грн., управлінцям і обслуговуючому персоналу – 380 тис. грн. Обчисліть величину постійних і змінних витрат підприємства, знайдіть середні постійні, змінні і повні витрати, якщо воно за рік випускає 10000 одиниць однотипної продукції. Визначте величину граничних витрат підприємства, якщо при зростанні обсягу виробництва на 500 одиниць повні витрати зросли до 5,44 млн. грн.

Завдання 4

Підприємець орендує приміщення за 10 000 грн/міс, витрачає на матеріали 20 000 грн, а зарплата персоналу складає 15 000 грн. Якби він не займався цим бізнесом, міг би працювати менеджером із зарплатою 12 000 грн. Обчисліть бухгалтерські та економічні витрати.

Завдання 5

Фірма виробила 100 одиниць продукції. При цьому витрати на сировину склали 5000 грн, електроенергію – 1000 грн, оренда офісу – 2000 грн, зарплата адмінперсоналу – 3000 грн. Розрахуйте постійні і змінні витрати.

Завдання 6

Підприємство виготовляє столи. Витрати на один стіл: деревина: 500 грн; фарба та лак: 100 грн; зарплата майстра: 300 грн; оренда цеху (на місяць): 10 000 грн; адміністративні витрати: 2 000 грн; Обсяг виробництва: 50 столів на місяць. Визначити змінні витрати на одиницю. Розрахувати загальні змінні та загальні постійні витрати. Визначити собівартість одного столу.

Навчальні питання та завдання до практичного заняття 2

1. Рентабельність як комплексний індикатор економічної ефективності функціонування суб'єкта підприємницької діяльності
2. Залежність рентабельності від виду економічної діяльності суб'єкта підприємницької діяльності
3. Види рентабельності суб'єкта підприємницької діяльності та порядок визначення їхньої величини
4. Чинники впливу на рентабельність суб'єкта підприємницької діяльності

Завдання 1

Відомі такі дані про роботу підприємства у звітному періоді:

випущено продукції на суму 240 000 грн загальною собівартістю 182 тис. грн; залишки готової продукції на складах на початок року становили 20 тис. грн,

а на кінець року вони зменшились на 9%;

протягом року було реалізовано продукції підсобного господарства на суму 18 тис. грн. при собівартості 15,8 тис. грн;

одержано грошових коштів у вигляді сплачених штрафів за порушення договірної дисципліни на суму 3,8 тис. грн;

мали місце збитки від інших позареалізаційних операцій на суму 3,95 тис. грн;

погашені проценти за банківський кредит в сумі 2,2 тис. грн;

погашена заборгованість за енергоносії в сумі 8,3 тис. грн; прибуток оподатковувався за ставкою 18%.

Розрахувати величину фонду споживання і фонду нагромадження підприємства, якщо вони формуються у співвідношенні 3:1

Завдання 2

Розрахувати показники рентабельності роботи заводу за даними таблиці.

Продукція	Річний обсяг реалізації, т	Повна собівартість виробу, грн	Відпускна ціна, грн/кг	Вага виробу, кг
А	70	0,63	0,75	0,9
Б	62	0,49	0,55	1,0
В	35	0,43	0,50	0,5
Г	10	0,23	0,30	0,2

Середньорічна вартість основних виробничих засобів 145 тис. грн і нормованих оборотних засобів 20,5 тис. грн.

Завдання 3

На основі вихідних даних обчислити обсяг реалізованої продукції, її собівартість і суму прибутку.

Залишок готової продукції на складі, товарів відвантажених, але не оплачених, і товарів на зберіганні у покупців на початок року склав 850 тис. грн, по собівартості – 710 тис. грн.

Випуск товарної продукції в плановому періоді 26 580 тис. грн, по собівартості – 20 870 тис. грн.

Залишок готової продукції на складі і товарів відвантажених, але не оплачених на кінець року, – 750 тис. грн, по собівартості – 620 тис. грн.

На плановий період підприємством передбачене таке завдання з реалізації продукції.

Виріб	Ціна за одиницю, грн	Собівартість виробу, грн	План реалізації за варіантами, штук			
			I	II	III	IV
А	225	200	10 000	105 000	10 200	10 250
Б	300	265	5000	55 000	5600	5800
В	470	405	9000	81 000	8500	8200

Визначити показники рентабельності підприємства.

Завдання 4

Від реалізації продукції підсобного сільського господарства підприємства планується одержати 15 тис. грн прибутку, від реалізації виробів широкого вжитку із відходів виробництва – 40 тис. грн.

У плановому році буде сплачено податок на суму 300 тис. грн, а також погашено проценти за кредит в сумі 11 тис. грн.

Визначити суму прибутку від реалізації продукції та чистого прибутку, що підлягає розподілу на підприємстві.

Завдання 5

Розрахувати показники рентабельності роботи підприємства за даними таблиці.

Показники	Значення
Обсяг випуску продукції, натур. один.	12 000
Гуртова ціна за одиницю продукції, грн.	24
Собівартість одиниці продукції, грн.	20
Прибуток від реалізації продукції підсобного господарства, грн.	4000
Збитки від позареалізаційних операцій, грн.	2000
Середньорічна вартість, грн:	
основних фондів	122 000
нормованих оборотних коштів	38 000
Ставка податку на прибуток, %	18

Завдання 6

Підприємство спеціалізується на виробництві виробів А. Визначити рівень рентабельності виробу і показники рентабельності виробництва, якщо план випуску готових виробів 7200 шт., повна собівартість виробу – 86 грн, гуртова ціна – 110 грн, середньорічна вартість виробничих фондів – 1650 тис. грн. Прибуток підприємства оподатковується за ставкою 18%.

Завдання 7

Встановити величину фонду споживання підприємства за такими даними: підприємством одержаний прибуток від реалізації продукції в сумі 220 тис. грн;
продано основних засобів, що не використовуються у виробництві, на суму 20 тис. грн;
сплачено штрафів іншим підприємствам за порушення термінів поставок продукції в сумі 4,6 тис. грн;
сплачено податок за ставкою 18%;
сплачено проценти за банківський кредит в сумі 5,8 тис. грн;
фонд нагромадження підприємства становить 67,5 тис. грн.

Завдання 8

Проаналізуйте рівень прибутковості фірми, якщо:
загальний обсяг інвестицій у фірму склав 1,2 млн грн;
сума одержаного за рік прибутку – 320 тис. грн;
в тому числі нараховано податку в сумі 90 тис. грн.
Вартість активів фірми становить 1,65 млн грн. Процент за державними облигаціями – 10%, а процентна ставка за довгостроковими кредитами – 20%.

Тема 9. Принципові засади та інституційні механізми державного регулювання економіки - 4 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Об'єктивна необхідність та межі державного втручання в ринкові процеси
2. Імперативні інструменти державного впливу в системі регулювання національної економіки
3. Адміністративно-правовий інструментарій прямого державного регулювання
4. Механізм застосування інструментів індикативного планування та регулювання
5. Інституційна структура та повноваження суб'єктів державного управління економікою

Навчальні питання та завдання до практичного заняття

1. Інституційна структура та функціональна роль органів державної влади в системі регулювання економічних процесів
2. Класифікація та механізми реалізації методів прямого та опосередкованого державного впливу
3. Фіскальні важелі державного регулювання: роль оподаткування в стимулюванні та підтримці економічної активності суб'єктів підприємництва
4. Публічні закупівлі як інструмент підтримки внутрішнього ринку та стимулювання сукупного попиту

Завдання 1

Порівняйте сучасні моделі державного регулювання. У чому їх особливості і відмінності? Складіть порівняльну таблицю.

Завдання 2

Розгляньте такі випадки державного втручання в економіку: обмеження забруднення повітря; наукові пошуки вакцини проти СНІДу; виплати малозабезпеченим громадянам; регулювання цін місцевої водної монополії; заходи, передбачені монетарною політикою з метою стримування інфляції. Яка роль держави в кожному з прикладів?

Завдання 3

Заповніть таблицю:

Види безробіття	Методи регулювання
Структурне	
Циклічне	
Фрикційне	

Завдання 4

Податок на прибуток корпорації визначено у обсязі 35 тис. дол. Оподаткований прибуток становив 125 тис. дол. Якою була ставка оподаткування?

Завдання 5

Уряд країни одержав позику від міжнародної фінансової організації на суму 6 млрд. гр.од. Ці кошти вкладено в галузі, що збільшують ВВП на 300 млн. гр.од щорічно. Визначте, через скільки років країна зможе погасити борг, якщо потрібно сплачувати 10% річних від позиченої суми.

Завдання 6

Складіть перелік товарів і послуг, ціни на які, на вашу думку, має встановлювати або регулювати держава.

Завдання 7

З якою метою служби зайнятості вивчають ринок праці? Які заходи вони можуть вжити, щоб зменшити кількість безробітних?

Завдання 8

Визначте тип економічного зростання, якщо приріст виробництва здійснився:

- 1) на 20% за рахунок збільшення кількості зайнятих робітників;
- 2) на 10% за рахунок вдосконалення організації та оплати праці;
- 3) на 20% за рахунок розширення виробничих потужностей;
- 4) на 15% за рахунок скорочення витрат сировини і матеріалів на одиницю продукції.

Тема 10. Функціонування національної економічної системи в умовах воєнного часу – 6 год.

Навчальні питання до семінарського заняття 1

1. Деструктивний вплив воєнної агресії на людський та виробничий капітал України
2. Прямі матеріальні втрати та пошкодження об'єктів критичної інфраструктури
3. Дестабілізація макроекономічних показників та стан державних фінансів України в умовах повномасштабної війни

4. Механізми мобілізації фінансових ресурсів та залучення зовнішньої допомоги для повоєнного відновлення України

Навчальні питання до семінарського заняття 2

1. Трансформація та тенденції розвитку ринку праці України в умовах воєнного стану
2. Економічна оцінка деструктивного впливу війни на результативність підприємницької діяльності
3. Адаптивні стратегії та особливості поведінки суб'єктів господарювання в умовах невизначеності
4. Пріоритети реформування державної економічної політики в контексті зміцнення національної безпеки та обороноздатності

Навчальні питання та завдання до практичного заняття

1. Нормативно-правова природа та процедурні аспекти запровадження воєнного стану в Україні
2. Інституційні засади та правовий механізм реалізації заходів правового режиму воєнного стану
3. Адаптація та спрощення регуляторного середовища господарювання в умовах воєнного стану: новели законодавства
4. Державний інструментарій стимулювання та фінансово-кредитної підтримки суб'єктів підприємництва в умовах війни

Завдання 1

Розробіть алгоритм релокації підприємства харчової промисловості з прифронтової зони в безпечний регіон.

Врахуйте: правові підстави (Закон № 3869-IX), логістичні витрати, пошук нових постачальників сировини та адаптацію продукту під новий регіональний ринок.

Завдання 2

Державний бюджет – головний загальнодержавний фонд централізованих коштів. За допомогою бюджету держава концентрує певну частку валового внутрішнього продукту та централізовано розподіляє її на розвиток національної економіки, для соціального захисту населення, утримання органів державної влади та управління, оборони країни. Державний бюджет на кожний фінансовий рік розглядається Верховною Радою України і затверджується як закон.

Закон України «Про Державний бюджет України на 2025 рік».

Проаналізуйте за даними «Бюджет 2025 року. Мінфін»

доходи державного бюджету та їхні основні джерела;

витрати державного бюджету та їхні основні джерела;

результат зіставлення дохідної та витратної частини державного бюджету;

макропоказники національної економіки.

Завдання 3

Виробничий цех агропідприємства в Харківській області постраждав від обстрілу.

Вартість зруйнованого обладнання (балансова вартість) 4,5 млн грн.

Вартість відновлення будівлі 2,2 млн грн.

Через зупинку виробництва підприємство не змогло виконати контракт на

поставку продукції обсягом 50 т за ціною 18 000 грн/т. Рентабельність продукції складала 20%.

Визначте суму прямих збитків (фізичне руйнування).

Визначте суму непрямих збитків (упущена вигода/недоотриманий прибуток).

Розрахуйте загальний обсяг економічних втрат підприємства.

Завдання 4

Уряду необхідно додатково залучити 10 млрд грн для виплати грошового забезпечення військовослужбовцям. Розглядаються два інструменти:

варіант А: випуск військових облігацій (ОВДП) під 15% річних;

варіант Б: тимчасове підвищення ставки ПДВ на 2% (прогнозується, що це дасть необхідну суму за 1 місяць).

Назвіть головний ризик варіанту А.

Назвіть головний ризик варіанту Б.

Обґрунтуйте, чому в умовах війни Україна комбінує ці методи, а не використовує лише один.

Завдання 5

Підприємство релокувалося з Краматорська до Львова.

Постійні витрати на новому місці (оренда, охорона, адмінперсонал) зросли на 30% і становлять 400 000 грн/міс.

Змінні витрати на одиницю продукції 600 грн.

Ціна реалізації одиниці продукції 1000 грн.

Розрахуйте нову точку беззбитковості (у штуках продукції).

Сформулюйте висновок: як зміна безпекової ситуації впливає на поріг виживання бізнесу.

Завдання 6

Номінальна заробітна плата працівника у 2024 році зросла з 18 000 грн до 21 000 грн. Рівень інфляції (індекс споживчих цін) за цей період склав 12%.

Обчисліть індекс номінальної зарплати.

Обчисліть індекс реальної зарплати.

Зробіть висновок: чи зросла купівельна спроможність працівника в умовах воєнної економіки?

5. Завдання для самостійної роботи

До завдань для самостійної роботи у формі тестового контролю здобувачі вищої освіти можуть отримати доступ на сайті НАВС у розділі «Дистанційні курси» за допомогою індивідуального логіну і паролю.

Самостійна робота передбачає пошук та опрацювання рекомендованої літератури, підготовку наукових доповідей, мультимедійних презентацій, виконання завдань, спрямованих на розвиток самостійності та ініціативності, а також підготовку до участі в олімпіадах, круглих столах тощо.

Тема 1. Економічні засади суспільних відносин

Економічна система: поняття та основні типи

Особливості формування ринкової моделі економіки в Україні

Вплив глобалізації на національні моделі ринкової економіки

Традиційні та сучасні моделі: перехід від індустріальної до постіндустріальної економіки

Тема 2. Ринкова система: принципи організації та функціонування

Економічні закони ринкової економіки

Ринкова рівновага та фактори її порушення

Ціна: механізм формування, функції, види

Індивідуальний та ринковий попит

Тема 3. Механізм ринкового ціноутворення та регулювання попиту і пропозиції

Ринкова рівновага, та фактори її порушення

Кон'юнктура ринку

Цінова дискримінація: поняття, причини та види

Особливості формування попиту та пропозиції в ринковій економіці

Тема 4. Інституційна та об'єктно-суб'єктна структура ринкової системи

Недобросовісна конкуренція та захист від неї

Монопольна політика держави та антимонопольне законодавство: сутність та цілі

Природна монополія в сучасному світі та Україні

Монополізм в Україні та шляхи його подолання

Тема 5. Економічна нестабільність та її вплив на стан суспільства

Теорії економічних циклів

Національні та світові економічні кризи

Економічна криза в Україні та шляхи її подолання

Проблеми зайнятості і безробіття в Україні

Тема 6. Механізми інфраструктурного забезпечення функціонування ринку

Роль Національного банку України в регулюванні діяльності банків та небанківських фінансових установ

Функції і операції фондової біржі.

Біржові індекси і методи аналізу біржової кон'юнктури

Комерційний і банківський кредит та їх особливості

Тема 7. Підприємництво як рушійна сила ринкової системи

Поняття бізнес-діяльності та її характеристика

Проблеми формування ефективної системи підприємництва в Україні

Форми власності і підприємства.

Організаційно-правові форми підприємств: переваги та недоліки

Тема 8. Витрати виробництва та дохідність як показники ефективності підприємництва

Виробничі і реалізаційні витрати

Бухгалтерські та економічні витрати

Необхідність і напрями скорочення витрат підприємства

Тема 9. Принципові засади та інституційні механізми державного регулювання економіки

Зміст, напрями і цілі економічної політики

Фінансово-бюджетне регулювання і фінансова політика

Податки та їх види

Грошово-кредитне регулювання і монетарна політика

Соціальна політика і розбудова соціально-орієнтованої економіки

Тема 10. Функціонування національної економічної системи в умовах воєнного часу

Роль зовнішньої допомоги: вплив грантів та кредитів міжнародних партнерів на виживання економіки

Релокація підприємств: виклики перенесення виробничих потужностей у безпечні регіони

Економіка відновлення (Build Back Better): принципи модернізації країни ще до завершення бойових дій

Вплив державних оборонних замовлень як стимул для економічного зростання

6. Індивідуальні завдання

Теми реферативних повідомлень

1. Економічна система України та закономірності її розвитку.
2. Моделі ринкової економіки (німецька, американська та інші).
3. Функції держави в умовах ринкової економіки.
4. Нерівність доходів у ринковій економіці та роль держави у перерозподілу доходів.
5. Товарне виробництво, його сутність, риси та форми.
6. Товар та його властивості.
7. Теорія поведінки споживача.
8. Еволюція грошей з розвитком товарного виробництва.
9. Закон грошового обігу та наслідки його порушення.
10. Інфляція, її сутність, вимірювання та її причини.
11. Недоліки та переваги натурального і товарного виробництва.
12. Співвідношення основних функцій грошей.
13. Попит та фактори змін у попиті.
14. Технологія виробництва та її вплив на зміни у пропозиції.
15. Особливості становлення ринку в Україні.
16. Ринкова інфраструктура та її роль у функціонуванні економіки.
17. Недобросовісна конкуренція та захист від неї.
18. Конкуренція та монополія в сучасній ринковій економіці.
19. Монопольна політика держави та антимонопольне законодавство: сутність та цілі.
20. Природна монополія в сучасному світі та Україні.
21. Монополізм в Україні та шляхи його подолання.
22. Формування ефективної кредитно-банківської системи в Україні.
23. Банківські операції та їх характеристика.
24. Формування фондового ринку в Україні.
25. Рідкісність і невідтворюваність природних ресурсів та їх вплив на співвідношення попиту і пропозиції.

27. Форми власності на землю та форми землекористування.
28. Сучасні системи заробітної плати у ринкових країнах.
29. Диференціація національних рівнів заробітної плати та чинники, що її визначають.
30. Методи дослідження та способи регулювання зайнятості.

Основними формами проведення занять з навчальної дисципліни «Основи ринкової економіки» є лекційні, семінарські та практичні заняття, самостійна робота здобувачів вищої освіти. Після закінчення вивчення цієї навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти складають залік.

Словесні методи:

Розповідь-пояснення використовується під час навчання здобувачів вищої освіти протягом лекції. За метою виділяються такі види розповіді: розповідь-вступ, розповідь-повість, розповідь-висновок. Ефективність зазначеного методу залежить головним чином від уміння викладача розповідати, дохідливості та доступності інформації, від поєднання його з іншими методами навчання.

Бесіда – діалог між викладачем та здобувачем вищої освіти, який дає можливість за допомогою цілеспрямованих і вміло сформульованих питань спрямувати здобувача на активізацію отриманих знань. Саме за допомогою їх викладач активізує діяльність здобувачів вищої освіти, ставлячи їм запитання для розмірковування, розв’язання проблемної ситуації.

Лекція – служить для пояснення теми; її типовими ознаками, є тривалість запису плану та рекомендованої літератури, уведення та характеристика нових понять, розкриття та деталізація матеріалу, завершальні висновки викладача, відповіді на запитання.

Наочні методи:

Ілюстрація – допоміжний метод при словесному методі, її значення полягає в яскравішому викладенні та показі власної думки.

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування, наприклад, демонстрація навчальних фільмів.

Навчальна робота під керівництвом викладача – самостійна робота. До неї належать написання рефератів, доповідей, самостійні письмові роботи, контрольні роботи, написання тестів.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Форми контролю – залік, усне опитування та виконання тестових завдань. Контроль самостійної та індивідуальної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань, передбачених даною програмою.

Контроль. Перевірка глибини засвоєння знань, рівня сформованості навичок та умінь здобувачів вищої освіти відбувається у формі поточного, проміжного та підсумкового видів контролю.

Поточний контроль успішності – це систематична перевірка знань здобувачів, яка проводиться викладачем на поточних заняттях відповідно до розкладу занять. Поточний контроль здійснюється на кожному занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що вивчається. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота здобувача щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін.

Поточний контроль здійснюється через оцінювання усних відповідей щодо проблем для обговорення, передбачених планом практичних занять, а також шляхом:

- проведення експрес-опитувань;
- тестування;
- підготовки доповідей і рефератів;
- написання самостійних і модульних контрольних робіт.

При оцінюванні враховується глибина теоретичних знань здобувачів вищої освіти і вміння застосовувати їх на практиці.

Проміжний контроль передбачає перевірку рівня засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичного і практичного матеріалу. Рівень практичних навичок оцінюється в процесі виконання здобувачами завдань з практичною складовою

Підсумковий контроль проводиться у формі заліку після закінчення вивчення навчальної дисципліни. Мета підсумкового контролю – виявити рівень засвоєння навчальної дисципліни в цілому та розуміння навчального матеріалу.

При підсумковому контролі застосовується 100-бальна шкала оцінювання, національна система (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) та система ECTS (A, B, C, D, E, FX, F)

Критерії оцінювання результатів навчання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів, є:

виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;

глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих джерелах;

вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку; характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);

вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань;

вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Розподіл балів, що присвоюються здобувачеві

Накопичення балів з тем за усі види робіт											Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
<i>max 60 %</i>											<i>max 40 %</i>	<i>max 100 %</i>
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Самостійна робота	залік	
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище від середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	Непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання, програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна

Під час проведення всіх видів занять використовується таке обладнання і програмне забезпечення:

Під час проведення занять в очному (of-fline) режимі використовуються: інтерактивні, мультимедійні проектори, комп'ютери, планшети, інтерактивна дошка.

Під час проведення занять в змішаному (blended) режимі використовуються такі засоби програмного забезпечення:

доступ до дистанційних навчальних курсів дисципліни на офіційному вебпорталі НАВС через мережу Інтернет (на платформах Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment, Google Meet).

Під час проведення занять без очної складової в дистанційному режимі (on-line) за вибором викладача використовується:

програмне забезпечення через мережу Інтернет.

На платформі Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) розміщені допоміжні матеріали.

Системо-технічне забезпечення навчальної дисципліни складається із: апаратних засобів (персональних комп'ютерів, мережевого обладнання, джерел безперебійного живлення, серверів, обладнання для відеоконференцій тощо), що забезпечують розроблення і використання веб-ресурсів навчального призначення, управління освітнім процесом та необхідні види навчальної взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання у синхронному і асинхронному режимах.

інформаційно-комунікаційного забезпечення навчальної дисципліни із пропускнуою здатністю каналів, що надає всім суб'єктам дистанційного навчання навчального закладу цілодобовий доступ до веб-ресурсів і веб-сервісів для реалізації освітнього процесу у синхронному та асинхронному режимах;

програмного забезпечення загального призначення.

Веб-ресурси навчальної дисципліни, що необхідні для забезпечення дистанційного навчання, містять:

методичні рекомендації щодо їх використання, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо;

документи планування освітнього процесу (навчальні та робочі навчальні програми дисципліни, навчально-тематичні плани);

мультимедійні матеріали;

пакети тестових завдань для проведення контрольних заходів, тестування із автоматизованою перевіркою результатів, тестування із перевіркою викладачем.

10.Перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Основи ринкової економіки»

1. Ринкова економіка: основні ознаки та характеристики
2. Суб'єкти ринкової економіки
3. Держава як суб'єкт ринкової економіки
4. Моделі ринкової економіки
5. Функції суб'єктів ринкової економіки
6. Порівняльна характеристику різних моделей ринкової економіки
7. Попит в ринковій економіці як її рушійна сила. Закон попиту
8. Функції, носії та обсяг ринкового попиту, чинники та нецінові детермінанти його формування
9. Значення пропозиції в ринковій економіці. Закон пропозиції
10. Чинники формування пропозиції та нецінові детермінанти впливу на пропозицію
11. Ринкова рівновага: поняття, умови виникнення, чинники порушення та його наслідки
12. Чинники впливу на ефективність механізму ціноутворення в ринковій економіці
13. Еластичність як характеристика попиту та пропозиції в ринковій економіці
14. Типологія ринкових структур та класифікація видів сучасних ринків
15. Функціональна характеристика ринку споживчих товарів і послуг як первинної ланки економічної системи
16. Механізм функціонування ринку капіталу: інвестиційний та фінансовий аспекти
17. Особливості ринку праці та специфіка формування попиту і пропозиції робочої сили
18. Суб'єкти ринку споживчих товарів та послуг
19. Формування попиту на кредитні ресурси
20. Суб'єкти ринку кредитних ресурсів
21. Формування попиту на працю
22. Криза економічного циклу як фаза можливостей та підстава розвитку економіки

23. Заходи антикризової політики держави
24. Соціально-економічні наслідки інфляції для різних верств населення
25. Заходи держави з антиінфляційного регулювання
26. Види безробіття та їх соціально-правові наслідки
27. Заходи держави з додання безробіття в країні
28. Структурна характеристика ключових елементів ринкової інфраструктури
29. Ринкова інфраструктура в економіці України: стан, особливості, проблемні аспекти
30. Банківські установи як фундамент сучасної інфраструктури ринку. Особливості банківської діяльності
31. Сегмент: специфіка послуг та операційна діяльність
32. Суб'єкт господарювання та суб'єкт підприємницької діяльності: відмінності та схожі риси
33. Види економічної діяльності. Класифікатор видів економічної діяльності
34. Виробниче, комерційне, фінансове підприємництво
35. Посередництво як вид економічної діяльності
36. Бар'єри, ризики та загрози в підприємницькій діяльності.
37. Правові та організаційні засади державної реєстрації суб'єктів господарювання
38. Інституційні механізми реорганізації, санації та припинення діяльності підприємств
39. Ліцензування окремих видів підприємницької діяльності. Правові підстави ліцензування
40. Головні показники результату діяльності суб'єкта підприємництва: дохід та прибуток
41. Розрахункові схеми та джерела інформації про величину доходу та прибутку суб'єкта підприємництва
42. Економічна природа витрат суб'єкта підприємництва та їх класифікація
43. Собівартість продукції як базовий індикатор ефективності операційної діяльності суб'єкта підприємництва
44. Об'єктивна необхідність та межі державного втручання в ринкові процеси
45. Імперативні інструменти державного впливу в системі регулювання національної економіки
46. Адміністративно-правовий інструментарій прямого державного регулювання
47. Механізм застосування інструментів індикативного планування та регулювання

48. Інституційна структура та повноваження суб'єктів державного управління економікою
49. Інституційна структура та функціональна роль органів державної влади в системі регулювання економічних процесів
50. Класифікація та механізми реалізації методів прямого та опосередкованого державного впливу
51. Фіскальні важелі державного регулювання: роль оподаткування в стимулюванні та підтримці економічної активності суб'єктів підприємництва
52. Публічні закупівлі як інструмент підтримки внутрішнього ринку та стимулювання сукупного попиту
53. Деструктивний вплив воєнної агресії на людський та виробничий капітал України
54. Прямі матеріальні втрати та пошкодження об'єктів критичної інфраструктури
55. Дестабілізація макроекономічних показників та стан державних фінансів України в умовах повномасштабної війни
56. Механізми мобілізації фінансових ресурсів та залучення зовнішньої допомоги для повоєнного відновлення України
57. Трансформація та тенденції розвитку ринку праці України в умовах воєнного стану
58. Економічна оцінка деструктивного впливу війни на результативність підприємницької діяльності
59. Адаптивні стратегії та особливості поведінки суб'єктів господарювання в умовах невизначеності
60. Пріоритети реформування державної економічної політики в контексті зміцнення національної безпеки та обороноздатності

11.Рекомендовані джерела інформації

Нормативно-правові документи

Конституція України: Конституція. Закон від 28.06.1996 № 254к/96ВР.
URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96

Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19

Про Державний бюджет України на 2025 рік: Закон України від 19.11.2024 № 4059-IX. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2025-770

Про збір і облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 № 2464-У. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17

Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>

Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150389?an=428>

Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>

Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 № № 3480-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>

Про схвалення Концепції реформування системи рентних платежів : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2023 р. № 356-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356-2023-p>

Основна

Вачевський М. В., Кулішов В. В., Падалка О. С. Основи ринкової економіки : підручник. К. : Магнолія-2006, 2024. 472 с.

Гельман В. М. Ринок праці і демографія: методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Управління персоналом та економіка праці», «Економічна кібернетика», «Міжнародна економіка», «Економіка та управління ринком землі». Запоріжжя : ЗНУ, 2022. 90 с.

Економічна теорія: навчальний посібник. Укл: М.І. Колосінська, С.І. Белей, С.В. Бойда. Чернівці: Чернівецьк. нац. унів-т., 2021. 200 с.

Економіка України в умовах війни. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_0102.06.2023.pdf?v=4

Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. 20.01.2024. К.: НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentarij-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-hruden>

Інфраструктура товарного ринку: навч. посіб. 2-ге вид., доповне і перероблене / В.М. Пилявець та ін. К.: Каравела, 2024. 220 с.

Кудінова А., Кулага І., Лопух К. Основи економічних знань : навч. посіб. для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. К. : ВЦ «Академія», 2023. 208 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/posibnykyproftech/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%0%B8%D1%85%20%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%8C%20%D0%9A%D1%83%D0%B4D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92%D0%A6%20%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%8F.pdf>

Мельник С. І., Шевченко Н. В., Висоцька І. Б. Банківська система : навч. посіб. у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 184 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6608/1/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0.pdf>

Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / укл. О.В. Третьякова, В.М. Харабара, Р.І. Грешко. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2022, 118 с.

Основи економічної теорії: навч. посіб. / Л. Рібун, І. Ангелко, Г. Лех, І. Васькович. Львів : Растр-7, 2022. 235 с. 7.

Основи ринкової економіки. Конспект лекцій для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 075 «Маркетинг» / Укладач: С.О. Полковниченко. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. 192 с.

Додаткова

Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. LB.UA. 31 березня 2023. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomiczni_naslidki.html

Економіка: практикум з економічної теорії, історії економіки та економічної думки, мікро- та макроекономіки / З.І. Галушка, Г.М. Поченчук, С.В. Байда та ін. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2022. 368 с.

Куш О. Економіка війни: чому ми досі не на «воєнних рейках» і як на них стати. Укрінформ. 12.02.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3825972-ekonomika-vijni-comu-mi-dosi-ne-na-voennih-rejkah-i-ak-na-nih-stati.html#>

Любомудрова Н. П., Гойчук В. І. Зміни на ринку праці в умовах воєнного стану та перспективи післявоєнного відновлення. Економіка та суспільство. 2022. № 40. С. 31-40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1462>.

Михайлов В. А. Стратегічні корисні копалини України та їхня інвестиційна привабливість: монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2023. 371 с.

Обух В. Що сприяє економічній стійкості України під час війни за незалежність. Укрінформ. 19.02.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3751995-so-spriae-ekonomichnij-stijkosti-ukraini-pid-cas-vijni-za-nezaleznist.html>

Обіход, Т. В. Головні засади економіки України в умовах воєнного стану. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. №1(4). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-03-02>

Сучасний стан та перспективи економічного розвитку України: теорія, методологія, практика : колективна монографія / кол. авторів. Полтава : ПП «Астрая», 2023. 225 с.

Фінансовий ринок: навч. посіб. / Трусова Н. В. та ін. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2021. 236 с.

Підписи авторів РПНД:

Професор кафедри економіко-правових дисциплін, д.е.н., професор

Ганна КОЗАЧЕНКО

Завідувач кафедри економіко-правових дисциплін, к.е.н., доцент

Анатолій ФАЇЗОВ